

**A fehér akác (*Robinia pseudoacacia* L.)
hazai helyzetének elemzése**

Összeállította:

DR. BARTHA DÉNES
egyetemi tanár (NYME, Sopron)

DR. SZMORAD FERENC
tudományos munkatárs (ELTE, Budapest)

DR. TÍMÁR GÁBOR erdőtervező
(NÉBIH Heves Megyei Erdészeti Igazgatósága, Vác)

2014

1. BEVEZETÉS

A fehér akác a 2013. év végén fellángolt „akácvita” kapcsán ismételten a *több szakma érintett* közvélemény kereszttüzébe került. Az alkalmazása mellett fölsorakoztatott és régóta ismert tények mellett az utóbbi évtizedekben egyre több érvet hangoztatnak felhasználásának korlátozására. E tanulmány – még mindig bízva az operatív és előremutató viták értelmében és létjogosultságában – azért készült, hogy az akáccal kapcsolatos szélsőséges nézőpontok (az országból való teljes kiirtása ↔ korlátlan mértékű alkalmazása) között segítsen a megoldáskeresésben, és a valamennyi érdekelt fél számára kedvező vagy elviselhető megoldás(ok) megtalálásában.

Azt is szeretnénk itt egyértelművé tenni, hogy a fafaj jövőjével kapcsolatos vita nem erdész és természetvédő szakmák között zajlik (és a legkevésbé uniós jogi kérdéstről van szó). Az akác túlzott hazai térfoglalása a 20. sz. közepe óta az erdészeti tudományban közhely, amit a középtávú szakmai stratégiák és a közelmúltban született újabb jogszabályok is tükröznek. Előzetesen álljon néhány idézet:

„Termőhelyi igényei általában nagyobbak, mint korábban gondolták.” (CSAPODY–CSAPODY–ROTT 1966)

„Az akácot azonban a múltban válogatás nélküli termőhelyre telepítették, a kedvezőtlen termőhely miatt sok a gyenge állomány.” (MAJER 1973)

„Az akác termőhelyigényét figyelembe véve megállapítottuk, hogy a meglévő akácoknak mintegy 50 %-a áll termőhelyén.” ... „2000-ig a nem megfelelő termőhelyen álló akácosok mintegy felénél (60.000 ha) kerülhet sor fafajcserés átalakításra.” (DANSZKY–JÁRÓ 1973)

Az akác előnyös tulajdonságai régóta ismertek, ezért ezekkel ez a tanulmány nem foglalkozik. A tanulmány összeállításában hátrányos tulajdonságainak pontos megfogalmazása és az ebből fakadó problémák feltárása vezéreltek minket azért, hogy a gazdasági hasznosítás közismert szempontjai mellett az egyéb, negatív szempontok is nagyobb figyelmet kapjanak. A területi adatok elemzésén kívül vázlatosan tárgyaljuk az akácosok termőhelyi viszonyait, az ökológiai-természetvédelmi problémákat, rátekintünk az aktuális jogszabályi környezetre és érintünk konkrét kezelési kérdéseket is. Abban bízunk, hogy a szakmai vitán túlmutatva ezzel az összeállítással az akác bizonyos területeken való felhasználását és bizonyos területeken való alkalmazásának kizárását és/vagy korlátozását egyaránt sikerül szélesebb körben elfogadtatni.

A tanulmány előzménye egy 11 szakember bevonásával 2005-ben készített – alapadatok tekintetében az Országos Erdőállomány Adattár 2004. január 1-i állapotán alapuló – részletes feldolgozás (BALOGH et al. 2005). Ebből a jelen vitában közérdeklődésre számot tartó részeket kivonatoltuk, továbbá néhány friss területi adattal és aktualizált jogszabályi kivonattal kiegészítettük ki.

2. AZ AKÁC EGYKORI ÉS JELENLEGI TERÜLETFOGLALÁSA

A fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) Észak-Amerikából származó fafaj. Európába 1601-ben hozták be, ahol mint értékes parkfa hamar elterjedt. Erdőtelepítésre csak a 18. század utolsó évtizedeiben ajánlják. Erre főként az amerikai szabadságharcból visszatért önkéntesek hívták fel a figyelmet, akiknek a helyszínen alkalmuk volt megismerkedni az akác kiváló tulajdonságaival. Hazánkba – valószínűleg német közvetítéssel – 1710-1720 között jutott el, és másfél évszázad alatt elterjedté vált (1. táblázat).

1. táblázat – Az akác területfoglalása 1885-től napjainkig

Év	Terület (ezer ha)	Területarány (%)
1885	24,2	2,1
1911	109,3	9,7
1923	110,6	10,1
1963	154,2	10,8
1992	268,0	18,3
2004	394,9	22,6
2012	462,7	24,0

Hazánkban az akác tömeges elterjesztésének első időszaka 1865 és 1895 közé tehető. Egy évszázad alatt a magyar alföldfásítás fő fafajává lett. Tértfoglalása meglehetősen ingadozó volt. Gyakran igényeinek nem megfelelő termőhelyekre (pl. futóhomok) telepítették, és a sokat ígérő kezdeti eredmények után a kiábrándulás időszaka következett. A 20. század első évtizedeiben kevés akácot telepítettek. 1923-tól, az alföldfásítási törvény megjelenése után a fásítási törekvések ismét felerősödtek, a mezőgazdasági művelésre nem alkalmas területeken másfél évtized alatt mintegy 38 ezer hektár akácot létesítettek. A második világháború előtt a kisebb uradalomok és a parasztgazdaságok kedvelt fafaja volt. Faanyagának a mezőgazdaság területén való széles hasznosíthatósága a földbirtokosokat az akác telepítésére ösztönözte. Annyira hozzátartozott a magyar táj képéhez, hogy már a 19. században „magyar fának” tekintették. Az akác csak jó termőhelyen (pl. domb- és hegyvidéken kocsánytalan tölgy, vagy síkvidéken kocsányos tölgy termőhelyen) ad nagy fatermést, itt az iparifa kihozatala is magasabb. A megmunkált talajon kezdetben gyorsan növekszik, majd néhány év múlva növekedése lecsökken, különösen, ha valamilyen talajhiba van a területen. Száraz termőhelyeken az akác hamar kiritkul, a termőhelye is leromlik. Sok a gyenge minőségű faanyagot termelő akácunk, amelyet a faipar csak korlátozott mértékben tud feldolgozni. Az ilyen területekről kitermelt akácok elsődleges felhasználása a tűzifa, igaz ennek jelentősége hőerőműveink egy részének fatüzelésére való átállításával korábban felértékelődött. Főleg az alföldi lakosság tüzelőanyag-ellátásában kimagasló a szerepe, kiváltva ezzel az értékesebb, őshonos tölgyek egy részének tüzelőanyag-szerzés céljából történő letermelését. Az akác véghasználati faproduktuma széles skálán mozog, 80-400 m³/ha közötti. A fahozam mellett az akác a legnagyobb hordást nyújtó méhlegelőnk.

Az akác más fafajjal nehezen társítható. Társulás-képtelenségét fényigényességével és erős gyökérkonkurenciájával magyarázzák. Természetszerű lombdők szomszédságában ugyanakkor szinte mindig megjelennek közte a könnyen terjedő elegyfák, melyek az erdőkezelés során fel is karolhatók. Állományai természetes úton – magról – nálunk általában nem újulnak. A nedvesebb termőhelyen álló akácok alatt magja ugyan szórványosan néha kikel, de magoncai hamarosan el is tűnnek.

Vitalitása, illetve visszaszerző-képessége rendkívül nagy. Tuskóról és gyökérről egyaránt jól sarjad. A föld feletti részének pusztulása vagy gyökereinek megsérülése után gyökérsarjai a horizontális gyökerekből tömegesen törnek elő. Szívós sarjadzása miatt szinte kiirthatatlan. Tősarjai kevésbé jó fejlődésűek, ezért inkább gyökérsarjakról újítják fel. Nagyon szívós fafaj, nagy sebekkel, megcsonkított koronával is sokáig él.

Az akác második felfutását a második világháború utáni fásítási tervek tették lehetővé. Az 1946-tól 1955-ig terjedő időszakban 11.500 hektár akácállományt telepítettek. Ez utóbbi telepítések 50%-a az alföldi homokvidékeken történt. Az akác ilyen nagy mértékű előretörése még abban az időszakban vitatottá vált, az az erdész szakmát is erősen megosztotta. A vita következményeképpen a szakemberek már az 1950-es évek közepén az akácok területének radikális csökkentését irányozták elő(!), ami az erdészeti alaplűnek számító 1964-ben kiadott „Zöld könyvek” sorozatban is megfogalmazódott (2. táblázat).

2. táblázat – Az akác tervezett és aktuális területfoglalása 1964-ben (Forrás: DANSZKY, 1964), illetve a jelenlegi területe (Forrás: ÁESZ, 2005)

Erdőgazdasági tájcsoport	1964-es terület			Tervezett terület			2004-es terület
	mag	sarj	összesen	mag	sarj	összesen	összesen
	hektár						
I. Nyugat-Dunántúl	2.952	10.882	13.834	2.997	5.757	8.754	32.412,2
II. Dél-Dunántúl	7.612	14.847	22.459	7.078	6.622	13.700	78.422,4
III. Kisalföld	2.178	6.409	8.596	2.512	2.432	4.944	20.536,0
IV. Dunántúli-khg.	2.681	6.964	9.645	3.557	3.361	6.918	26.989,4
V. Északi-khg.	4.790	22.411	27.201	6.229	11.064	17.293	61.139,8
VI. Nagyalföld	35.747	36.756	72.503	51.093	7.778	58.871	175.383,4
Összesen	<i>55.969</i>	<i>98.269</i>	154.238	<i>73.466</i>	<i>37.014</i>	110.480	394.883,2

Az 1950-60-as években előirányzott területcsökkenés azonban nem következett be. Az 1-2. táblázatból jól látható, hogy az akác területe ezzel szemben jelentősen nőtt. Az akáccal fedett erdőterület nagysága 2004-ben 394.883,2 hektár volt, s ennek eredet szerint megoszlása: mag = 36,2%, gyökérsarj = 55,5 %, tuskósarj = 8,3%. Az akác sarjerdők területe az ezredfordulóra tehát tovább növekedett, aránya viszont megegyezik az 1964-es állapottal (63,7 %). A fafaj területfoglalása ezt követően (elsősorban az erdőtelepítések, de kisebb részben a szubszpontán terjeszkedés következtében is) tovább nőtt, 2012-re elérte a 462.700 hektárt, vagyis az ország erdőterületének 24,0 %-át. Ide kapcsolódó további, a jelenlegi helyzetet is jól megvilágító, rendkívül szemléletes adat: a rendszerváltást követően (vö. 1992-s és 2012-es adatok) az akác területaránya majdnem pontosan 200.000 hektárral növekedett!!!

Járó Zoltán és munkatársai felmérték az akác termőhelyigényét (pl. JÁRÓ 1986). A felmérések megerősítették azt a tapasztalatot, hogy a termőhelyek széles skáláján természetesen eredményesen. Az akácot 113 termőhelytípus-változatban találták természetűnek. Termőhelyi toleranciája tehát széles. Az akác növekedését, fatérfogat-hozamát elsősorban a talaj tápanyag- és vízellátottsága határozza meg. Talaj- és termőhelytűrése széles, de a talaj szellőzöttsége tekintetében különösen igényes, ezért a laza talajokat részesíti előnyben. Az erősen kötött agyagtalajok vagy a magas talajvízszint miatt levegőtlen talajok az akác számára alkalmatlanok. A talaj mésztartalmára közömbös, azonban a magas mésztartalmú, száraz talajokon – a többi fafajhoz hasonlóan – gyakran klorózis lép fel. Tápanyagigénye alacsony, alig haladja meg az erdei- és feketefenyőét. Lombtömege kicsi, bár bomlása gyors, intenzív.

Hazánkban az Erdészeti Tudományos Intézet 1959 óta foglalkozik az akác szelekciójával, a kiválasztott fajták szaporításával és termesztésbe állításával. A szelekció célja részben fatermesztési, főleg árbóc típusú klónok, illetve klónkeverékek kiválasztása, részben pedig méhészeti célokat szolgáló, gazdagon virágzó, jó nektárhozamú fajták termesztésbe vonása volt. Szaporításuk gyökérdugványokkal történik. Számos államilag minősített fajta és fajtajelölt van. Az akác csemetenevelése könnyű, az átültetést jelentősebb visszaesés nélkül viseli el.

Az 1990 előtt működő gazdálkodó egységek telepítéseinek – előnyös tulajdonságai miatt (nehézség nélkül telepíthető, könnyen nevelhető, gyors növekedésű, nem igényel különösebb növényvédelmet, jó minőségű faanyagot ad) – egyik kedvenc fafaja az akác volt. A működő bányáknak is fontos fája volt az akác, ami mind a domb- és hegyvidéken, mind az alföldi térségben akácatermesztést generált. Ahogy a rendszerváltás után a kárpótlási és privatizációs folyamatok lezárultak, úgy jött meg a földtulajdonosok erdőtelepítési kedve, amit napjainkban az EU is ösztönöz. Az akác-erdőtelepítések területét, valamint az akác célállomány-típusok arányát az 1992-2003 közötti időszakban a 3. és 4. táblázat mutatja.

3. táblázat – Az akác területe az erdőtelepítésekben 1992-2003 között (Forrás: ÁESZ, 2005)

Tenyészeti év	Terület (ezer ha)
1992/1993	3,2
1993/1994	2,9
1994/1995	4,2
1995/1996	6,6
1996/1997	8,3
1997/1998	8,2
1998/1999	8,7
1999/2000	9,8
2000/2001	13,1
2001/2002	14,8
2002/2003	12,0
Összesen	91,8

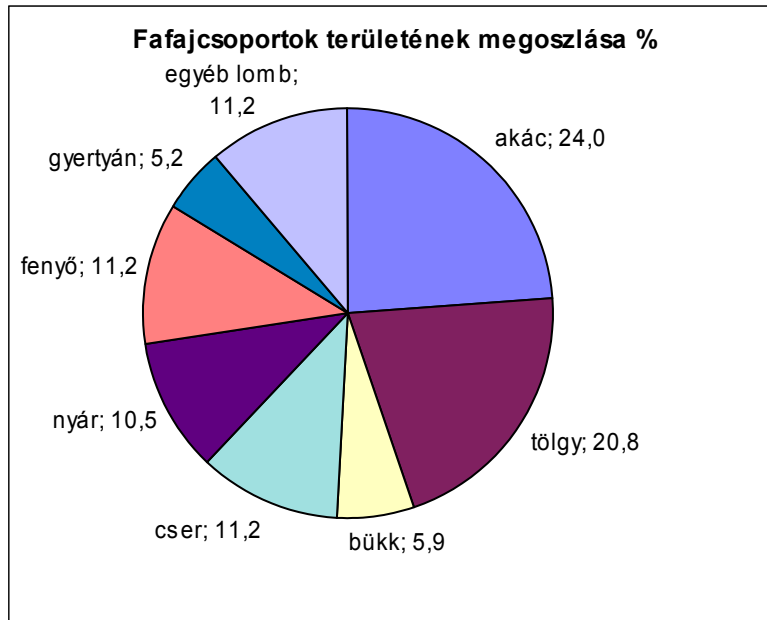
4. táblázat – Az akác célállomány-típus aránya (%) az erdősítésekben (első kivétel)

Év	Erdőfelújításban	Erdőtelepítésben	Összes erdősítésben
1997	39,0	42,7	40,2
1998	39,5	39,5	39,5
1999	40,1	37,8	39,4
2000	36,4	36,6	36,5
2001	36,3	31,2	34,4
2002	37,0	33,4	35,6
2003	37,3	36,7	37,1

A 3. és 4. táblázatból látható, hogy az akác mind az erdőfelújításban, mind az erdőtelepítésben az éppen aktuális területarányánál nagyobb arányban szerepel.

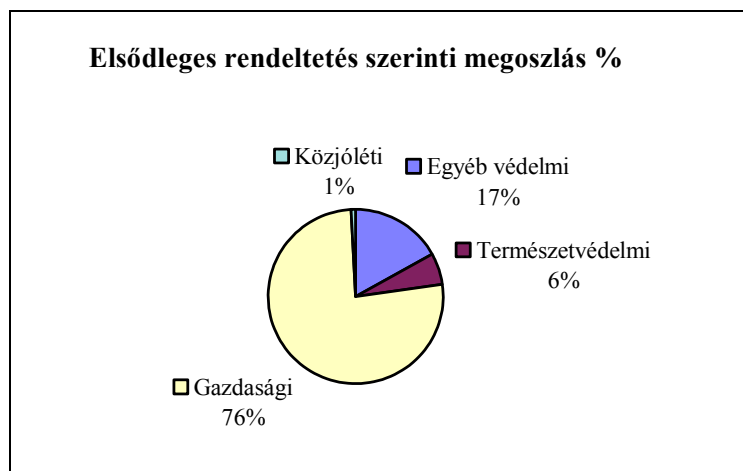
Az 1. ábra Magyarország erdőborította területének fafaj-arányát mutatja be, ahol az akác területaránya összevethető az egyéb fafajokéval.

1. ábra – A fontosabb fafajcsoportok jelenlegi területaránya (2013)

Az akácosok elsődleges rendeltetését vizsgálva (2. ábra) megállapíthatjuk, hogy állományaik alapvetően (78%) gazdasági rendeltetésű erdők. Jelentős a védő erdők (16 %) aránya. Itt elsősorban a talajvédelmi erdő, a mezővédő erdő és a műtárgyvédelmi erdő elsődleges rendeltetések fordulnak elő. Jelentős, 5 %-os a védett erdők aránya is, amelyeket a természetvédelmi törvény rendelkezései alapján, véghasználat után őshonos fafajú állományokká kell átalakítani! Jelenleg védett természeti területen 25.600 hektár akác van (fokozottan védett: 3.800 hektár, védett: 21.800 hektár), továbbá Natura 2000 területen 61.800 hektár található!

2. ábra – Az akácosok elsődleges rendeltetés szerinti megoszlása (2011)

A mezőgazdasági művelési ágakban a gazdaságos termelésre való törekvés (racionális földhasználat) folytán a jövőben várhatóan jelentős, mintegy 900-1000 ezer hektár, elsősorban

szántó művelési ágú terület szabadul fel a művelés alól. E területek nagy részét, 700-720 ezer hektárt új erdő telepítésével célszerű hasznosítani, összhangban a kapcsolódó vidék- és területfejlesztési országos tervekkel. Az utóbbi években előtérbe került az energia célú hasznosítás kapcsán a rövid vágásfordulójú, úgynevezett akác energiaerdők létesítése is. Az erdőn kívüli fásításokban is jelentős az akác szerepe. Országosan számos mezővédő erdősáv, fasor található akác főfafajjal. A jelenlegi tendenciák arra utalnak, hogy erdőtelepítésekkel az akácosok által elfoglalt terület tovább fog nőni.

3. AZ AKÁC TERMESZTÉSÉNEK TERMŐHELYI FELTÉTELEI

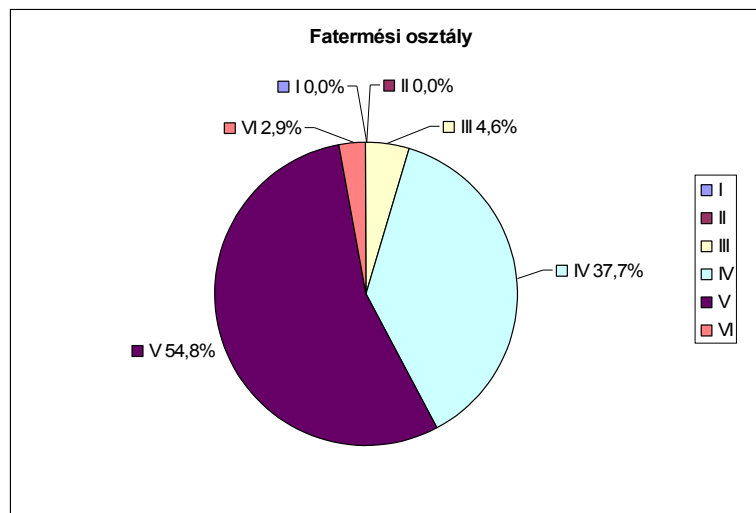
3.1. Aktuális állapotadatok

Ahhoz, hogy az akác termesztésének mai lehetőségeiről és korlátairól megalapozott kijelentéseket tehessünk, szükség van számszerű adatokra és ezek elemzésére. Ebből az igényből kiindulva a korábbi, részletes elemzésünkben az Országos Erdőállomány Adattárra alapozva megvizsgáltuk az akác előfordulását, valamint tulajdonságait az egyes termőhelyeken. Kigyűjtöttük azokat a termőhelyeket, ahol az akác előfordul (az adattárban fafajsoros adata van), majd mellérendeltük az adott termőhelyen növő akác fatermőképességét. Szakmai indokok alapján javaslatot tettünk az akác termesztésének lehetőségeire, számba vettük azokat a termőhelyeket, ahol az akác kevesebb létjogosultsággal bír, illetve ahol termesztése semmiképpen sem indokolt.

A gyertyános-tölgyes klímában például több tízezer hektár olyan akác által elfoglalt terület van (pl. GYT-TVFLN-ABE-MÉ-V 13.873,2 hektár, GYT-TVFLN-BFÖLD-MÉ-V 11.448,4 hektár), amely hazai körülmények között a legjobb, „csúcs” termőhelynek minősíthető, gyertyános-tölgyes faállományok optimális termőhelye. Ilyen termőhelytípus-változatokon mindenképp javaslandó a felújításokban az akác lecserélése. Ugyanitt erdőtelepítésekben ültetése nem engedélyezhető.

A fafaj valós fatermő képességét jellemzi az alábbi diagram (3. ábra), mely az ország akácosainak eloszlását mutatja a legjobb (I. fatermési osztály) és a legrosszabb (VI. fatermési osztály) kategória között.

3. ábra – Az akác területi megoszlása fatermési osztályok szerint (2004)

3.2. Az akác termesztésének lehetőségei a termőhely-célállomány tábla alapján

„Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok” c. említett segédlet 702 különböző táblájából 187 (26,6 %) tartalmazza az akácot választható főfafajnak. Az egyes termőhelyi tényezőket (klíma, hidrológia, genetikai talajtípus, fizikai talajféleség) vizsgálva vannak olyan kategóriák, melyek esetén nem választható ez a faj. Ezek az alábbiak szerint indokolhatók:

- bükkös klíma – az éghajlati tényezők (pl. fagyérzékenység) alapvetően kizárják
- változó és állandó vízhatású, felszínig nedves, vízzel borított hidrológia – az akác kifejezetten a levegős talajokat kedveli, ezért ezeken a termőhelyeken jelentősen csökken a fatermőképesség, illetve romlik az egészségi állapot
- szivárgó vizű hidrológia – kiváló termőhelyek, két- vagy többszintes, természetes vagy természetszerű erdőtársulások nagy fatermőképességű termőhelye
- sziklás, köves váz-, nyers öntés-, rendzina, ranker, erubáz, savanyú barna erdő-, podzolos barna erdő-, agyagbemosódásos barna erdő-, mindenféle szikes, lápos réti, mohaláp, rétláp talajok – ezek az akác termőhelyi igényének szélsőséges megnyilvánulásai, ahol vagy túl gyengén nő (határ termőhelyek), vagy nem képes a termőhely potenciális fatermőképességét kihasználni („csúcs” termőhelyek), ezért nem kívánatos
- agyag és törmelék fizikai talajféleség – a kedvezőtlen vízgazdálkodás és levegőháztartás erősen csökkenti termőképességét

Található továbbá sokféle egyéb kombináció, melyek esetén szintén egyetértünk az akác alkalmazásának kizárásával. Például:

- gyertyános-tölgyes klímában a agyagbemosódásos barna erdőtalajok és a mély és igen mély barnaföldek (Ramann-féle barna erdőtalajok) – két- vagy többszintes, természetes vagy természetszerű erdőtársulások optimális termőhelye, itt ezért szorítandó vissza az akác (nagy fatermőképesség, ökológiailag stabil, diverz állapot, nincs termőhelyi degradáció)

Megjegyzendő, hogy minden szóba jöhető termőhelytípus-változaton választható az akác mellett őshonos faj (kocsányos tölgy, kocsánytalan tölgy, cser, molyhos tölgy, fehérnyár), valamint legalább egy egyéb idegenhonos faj is (pl. erdeifenyő, feketefenyő).

Gyengének prognosztizált növekedésű akácot mindössze 8 termőhelytípus-változaton találhatunk. Ennek magyarázatául az akác jelentős aktuális kiterjedése (2004-ben 16.981,0 hektár) és folyamatosan fennálló erdősítési igénye (a 2004. évi E-lapok szerint folyamatban lévő erdősítés mintegy 6.000 hektár volt) szolgál ezeken a területeken. Másrészt e termőhelyeken az egyéb fajok is csak gyenge növekedést mutatnak, illetve egy-egy termőhelyen a fenyők esetleg gyenge-közepes várható növekedéssel erdősíthetők.

Összegzésképpen megállapítható, hogy az FVM Erdészeti Főosztálya által az ezredfordulót követően (2005) jóváhagyott „Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok” táblázat iránymutatása szerint az akác 2004-es előfordulásának 64,8 %-án volt létjogosult. Tehát a táblázat következetes alkalmazása esetén az akác térfoglalásának jelentősen csökkenni kellene, amit a gyengébb termőhelyeken végzett erdőtelepítések ellensúlyozhatnak némiképp. Ennek ellenére, mint látjuk: az akác területe egyre nő.

3.3. Az akác termesztésének termőhelyi korlátai

Korábbi részletes elemzésünkben az akác aktuális előfordulásai közül a leggyengébb és legjobb termőhelyeket kiszűrtük és ezeken a főfafajok növekedését összehasonlítottuk. Ezek ugyanis azok a termőhelyek, ahonnan legelőször kell(ene) visszaszorítani az akácot. A fatermőképesség korfüggése, valamint a rendelkezésre álló adatok megbízhatósága miatt az akác fatermőképességét csak nagyobb számú mintán célszerű elemezni, így a vizsgálatba csak a 100 hektár feletti akác termőhelyeket vontuk be.

3.3.1. Gyenge növekedésű akácállományok

Számbevettük azokat a termőhelyeket, ahol az akác fatermőképessége igen gyenge, VI. fatermési osztályba sorolható. A 4 év feletti akácállományok 2,9 %-a tartozott ide. E termőhelyeken az akác fatermőképességét a cser és a fehér nyár (benne szürke nyár, rezgő nyár), mint alkalmazható őshonos fafajok fatermőképességével hasonlítottuk össze.

A 10.540 hektárnyi területet megvizsgálva azt találtuk, hogy néhány kivételtől eltekintve a honos fafajok fatermő képessége elérte, vagy meg is haladta az akácét.

A vizsgáltak között van olyan termőhelytípus-változat is (pl. ESZTY-TVFLN-CSJH-SE-H), ahol az akác fatermőképessége és termőhelye közötti kapcsolat feltételezhetően torz. Ennek a többszöri sarjzatatás, illetve a tömegesen előforduló hibás termőhelyleírás lehet az oka. Ezek a termőhelyek a későbbiekben egyenként vizsgálandók, s esetenként felvetődhet a helyi újrafelvétel igénye.

A gyenge termőképesség miatt a várhatóan VI. fatermési osztályú **akácok fenntartása, illetve létesítése tehát általában nem indokolt**. Ezek a termőhelyek ún. határtermőhelyek, melyeken valószínűsíthetően valamennyi fafaj gyenge termőképességű. Itt elsősorban a termőhely védelme, az ökológiai viszonyok stabilizálása a gazdálkodás célja, így csak gyenge növekedésű, rendszerint nyílt, erdőssztyep jellegű **őshonos fafajú véderdő fenntartása javasolható**, de akár cserjés, vagy gyp is elfogadható. Természeti értékeik egyébként is gyakran kiemelkedőek.

3.3.2. Jó növekedésű akácállományok

A jó növekedésű akácállományok közé a 12 m³/ha/év-nél nagyobb fatermőképességű (I-III. fatermési osztályú) akácokat soroltuk. A 2004-es statisztika szerint az akác 4,6 %-a tartozott ide. E termőhelyeken az akác fatermőképességét a kocsánytalan és a kocsányos tölgy fatermőképességével hasonlítottuk össze.

A 16.859 hektárnyi területen az akác fatermőképessége (12,1-13,7 m³/ha/év) minden esetben meghaladta az őshonos fafajokét (8,8-11,1 m³/ha/év), azonban ez utóbbiak is igen magasnak adódtak.

A jövőben – pusztán termőhelyi-fatermési okok miatt – ezeken a termőhelytípus-változatokon is **indokoltnak látjuk (a korábbiak szerint) az akácállományok őshonos fafajra történő lecserélését**, hiszen az őshonos fafajok is jó-közepes növekedést és értékes faanyagot produkálnak.

4. TERMÉSZETVÉDELMI-ÖKOLÓGIAI PROBLÉMÁK AZ „AKÁCKÉRDÉS” KAPCSÁN

- **Az akácok a természetes élőhelyek rovására hazánk területéből rendkívül jelentős területet (2012-ben az erdőterület 24,0 %-a, összesen mintegy 462.700 ha) foglalnak el.**

Állományaik – legyen szó ősi erdők átalakításáról / átalakulásáról, vagy éppen erdőtelepítésekről – szinte minden esetben természetes / természetszerű erdők, illetve esetenként (pl. nyírségi homokbuckák) nyílt élőhelyek potenciális termőhelyén állnak (a helyenként rendkívül drasztikus termőhelyi változások ellenére hazánk területén alig jöttek létre olyan termőhelyi kombinációk, ahol a természetes vegetáció valamilyen ismert egysége ne lenne, vagy ne lehetne otthon). Területfoglalásukkal csökkentik a természetszerű élőhelyek valós és lehetséges területét, ezáltal a Kárpát-medence belsejében csökkentik a természeti tájak és a biológiai sokféleség megőrzésének esélyeit.

- **Az akác jelenléte jelentős mértékben átalakítja a természetszerű erdei életközösségek összetételét (kompozícióját).**

Az akácelegyes állományok lombkoronasztijében elsősorban a felújítás időszakában történnek látványos változások: az elegyben jelentkező akác, a szomszédos állományok, illetve részben a cserjeszintben időközben megindult akácosodás következtében ebben az időszakban az akác robbanásszerű terjeszkedésének lehetünk tanúi. Mindezt elősegíti a jelenlegi erdészeti gyakorlat, melynek során a rendszeresen kezelt, elegyfáitól és alsóbb szintjeitől, fiatalabb korosztályaitól sokszor megszabadított, 80-100 éves korban hirtelen és erőteljesen megbontott, majd hamarosan levágott (ún. fokozatos felújítógáccsal kezelt) területek az akác számára legjobb életfeltételeket teremtik meg.

Az alsóbb szintekben az átalakulási folyamat legfőbb mozgatója az akác nitrogéndúsító hatása, mely a hajszálgyökereken élő *Rhizobium*-baktériumoknak köszönhető. A nitrogénfeldúsulás hatására aztán – a korábbi cserje- és gyepszint helyén, legtöbbször annak rovására – jellegzetes nitrofil fajok jelennek meg, illetve terjednek el. A nitrofil cserjék közül a fekete bodza (*Sambucus nigra*) emelhető ki, a nitrofil lágyszárúak közül a vérehulló fecskefű (*Chelidonium majus*), tyúkhúr (*Stellaria media*), piros árvacsalán (*Lamium purpureum*), nehézszagú gólyaorr (*Geranium robertianum*), ragadós galaj (*Galium aparine*), zamatos turbolya (*Anthriscus cerefolium ssp. trichospermus*), borostyánlevelű veronika (*Veronica hederifolia*), nagy csalán (*Urtica dioica*), esetenként az igénytelenebb hagymások-gumósok jutnak egyeduralkodó szerephez. Emellett a szárazabb termőhelyeken a fűfélék – elsősorban a meddő rozsnok (*Bromus sterilis*) – dominálnak, az üde-félmedves termőhelyek tavaszi-nyári aszpektusában viszont a jó tápanyagellátásnak és vízgazdálkodásnak köszönhetően a magaskórósok szaporodnak el, s megjelenik néhány lián természetű faj – komló (*Humulus lupulus*), erdei iszalag (*Clematis vitalba*) – is.

Az „eredeti” természetes / természetszerű életközösséghez képest az akác terjeszkedésével és térhódításával az állományok fajszáma rendszerint csökken, az érzékenyebb (specialista) fajok kiszorulnak, eltűnnek, a vegetációban dominánssá válnak a nitrofil gyomok, valamint a zavarástűrő és generalista fajok. Összességében az akácok flórája szegényedik, homogenizálódik, uniformizálódik (pl. olaszországi és hazai akácok kvantitatív összehasonlító elemzése például nem különíti el a két térség állományait).

Nem ősi erdők esetében kissé árnyaltabb a kép, az akácok egy része ugyanis olyan területeken jött létre, ahol a korábbi erdőborítást teljesen megszüntették, majd hosszabb-

rövidebb ideig szántó- és gyepművelést folytattak, bányát műveltek. E helyeken a korábbi intenzív haszonvételeknek, a korábbi élőhelyek szinte teljes pusztulásának is szerepe van az akácok mai képe (fajkészlete) kialakításában.

- **Az akácok átalakuló növényvilága törvényszerűen maga után vonja az állományok szerkezetének átalakulását.**

Az állományok fajösszetételének változása következtében jelentősen módosul az egykori (vágásos üzemmód következtében létrejött) természetszerű erdők fiziognómiai képe. Az elegyetlen, vagy csak mérsékelten elegyes akácok lombkoronaszintje (benne esetleg nyugati ostorfa, kései meggy, maradványfajként tölgyek, mezei juhar, stb.) laza záródású, az erdőbelsőbe sok fényt enged. A cserjeszint kissé szárazabb termőhelyeken (akár üde lomberdők, így gyertyános-tölgyesek és bükkösök termőhelyén is) sűrű töviskes bozót (vadrózsa, galagonyák, kökény, stb.), üdébb termőhelyeken összefüggő fekete bodza cserjés vagy szedres. A gypeszintben – üdébb és nedves szituációkban – magaskórós növényzet (csalán, aranyvesszők, stb.) megjelenése jellemző.

A fentiek a vágásos üzemmód által meghatározott, többé-kevésbé egykorú erdőkhöz mérten jelentkező különbségeket jelentik, de az egykorú és/vagy többé-kevésbé vegyeskorú akácok szerkezeti jellemzői a mozaikos, természetes dinamikai folyamatokkal jellemezhető erdőkhöz képest is jelentős (ha lehet: még jelentősebb) különbségeket mutatnak. S ezen strukturális különbségek további kompozicionális és termőhelyi változásokat (fényviszonyok, állományklíma, humuszforma, stb.) generálnak, így számottevően hozzájárulnak az akácprobléma felerősödéséhez.

- **Az akác jelenléte drasztikusan átalakítja, módosítja a természetszerű erdei életközösségekre jellemző dinamikát.**

Komoly problémaként és veszélyforrásként könyvelhető el, hogy a jelenlegi erdőgazdálkodási-tájhasználati gyakorlat mellett az akác kompetíciós tulajdonságai (elsősorban igénytelensége, agresszivitása, expanzióra való hajlama és kiváló területtartó képessége) alapjaiban változtatják meg a természetszerű erdei életközösségek jellemző dinamikáját. A jelentkező hatásokra a kárpát-medencei erdei életközösségek nincsenek – és nem is lehetnek – felkészülve, így az eredmény a természetszerű erdőkre jellemző „szokásos” vegetációdinamikai mozzanatok részleges vagy teljes háttérbe szorulása, a szukcessziós mechanizmusok változása, s ezáltal a kompozicionális és strukturális változások erősödése, a regenerációs lehetőségek (a regenerációs potenciál) minimalizálódása.

- **A kompozicionális és strukturális változásokhoz hozzájárul az akác allelopatikus hatása is: földre kerülő lombja gátolja más fajú növényegyedek csírázását, fejlődését, szelektálja az erdei flórát.**

Az akác allelopatikus hatása több növényfaj esetében konkrétan igazolt, de hatóanyagai alapján általánosnak tekinthető. Levele és gyökere fenoloidokat, flavonoidokat, antocianidint, fenilpropanoidot, fenilalanint tartalmaz. A fafaj hatékony vízfellevő-képessége és a termőhelyi viszonyok módosítása mellett részben allelopatikus hatásokkal is magyarázható, hogy az akácokban és környezetükben az aljnövényzet fajszegény, benne a nitrogénkedvelő növények (*Chelidonium majus*, *Urtica dioica*, stb.) vagy pl. széles ökológiai tűrőképességű (nitrofil vagy generalista) lágyszárú fajok (*Bromus sterilis*, *B. tectorum*, *Geum urbanum*, stb.)

dominálnak. Utóbbiak jelenlétének és terjedésének az állományok laza struktúrájú koronája és lombozata is kedvez.

- **Az akác termőhelyét részben átalakítja, a regenerációs lehetőségeket termőhelyi oldalról is kedvezőtlenül befolyásolja.**

Az akác gyökerein élő *Rhizobium*-baktériumok közreműködnek a levegő nitrogénjének megkötésében és a gazdanövény számára felvehető állapotúvá alakításában van. Akácosokban a feltalaj nitrogéntartalmának dúsulása a lehulló lomb magas nitrogéntartalmának és gyors mineralizációjának következménye. A termőhelyek többségén az akác többszöri egymás utáni termesztése jelentős növedékvi visszaesést okoz, amit a rizoszférában elszaporodott patogének felszaporodásával magyarázhatunk. Emellett az akácos monokultúrák egyoldalú, több vágásfordulón keresztül érvényesülő termőhelyhasználata a tápanyagkészlet felélésének lehetőségével is jár. A magas nitrogéntartalom egyúttal a talaj teljes szervesanyag-készletének gyorsabb lebomlását (mineralizációját), így bizonyos talajtulajdonságok és a CO₂ mérleg romlását is okozhatja. Erre szokás azt mondani, hogy az akác „kizsigere” a termőhelyét.

- **Az akác megjelenése – csakúgy mint bármelyik idegenhonos fafajé – alapjaiban változtatja meg az erdei életközösségek faunáját, illetve rombolja szét táplálékláncait.**

Az akácosok flóra-szegénysége előrevetíti az előforduló állatfajok alacsony számát, de a cserje- és gyepszint változásai, valamint az állományszerkezet átalakulása sem kedvez a korábbi fauna megőrzésének. Az állatvilág magasabbrendű tagjainak számottevő búvó- és fészkelőhelyet, illetve táplálkozási lehetőséget csak a magasabb aljnövényzettel rendelkező, vagy becserjésedett akácosok nyújtanak (a lombkoronaszintben legfeljebb varjak, illetve elvéve ragadozómadarak fészkelnek). A megváltozó növényvilág beszűkíti, vagy megszünteti az alacsonyabbrendű fauna egy részének táplálkozási kapcsolatait. Az akác és az akácosok degradált gyepszintje által eltartott fogyasztó szervezetek (pl. fitofág rovarok) száma például jóval alacsonyabb, mint az őshonos fafajoknál. A tápnövény hiányából eredő fajszám-csökkenés legélesebben a tápnövény-specialista rovaroknál mutatkozik meg, de alapvetően érinti a polifág fajokat is. A fentieknek ellentmondó érdekesség, hogy az akác könnyen bomló avarja kedvező életfeltételeket teremt a talajfauna, azon belül is kiemelkedően a földigiliszták számára.

- **Kontroll nélkül az akác terjeszkedése egyes hazai tájainkon (különösen az erősen fragmentált erdőtakarójú síkvidéki és dombvidéki területeken) a természetszerű erdők teljes eltűnéséhez vezethet.**

A Kiskunság homokján, a Kisalföld homoki területein, a Gödöllői-, vagy éppen a Szerencsi-dombvidék területén az akác térfoglalása és terjedésének intenzitása olyan mértékű, hogy a maradék természetszerű erdők pusztája léte is kérdéses, s ha lényeges változás nem történik, e tájakon 30-50 év múlva akácoson kívül nemigen lesz másféle erdő. További kedvezőtlen változás, hogy az akác térfoglalása (és más, erdőgazdálkodás következtében fellépő hatások) nyomán ma már két olyan erdőtársulás is akad, melynek hazai állományai szinte teljesen átalakultak, illetve jórészt megsemmisültek [mezei juharos tölgyes (*Aceri campestris-Quercetum roboris*): Gödöllői-dombvidék, Sajó-Hernád köze; hársas-tölgyes (*Dictamnus-Tilietum cordatae*): Gödöllői-dombvidék], s homoki tölgyeseink és maradvány lőszötölgyeseink jó részét is az akácosodás fenyegeti leginkább.

- Az akác által elfoglalt termőhelyeken a regenerációs potenciál rendkívül alacsony, az erdők visszaalakítása csak hosszú idő alatt, rendkívül magas költségekkel lehetséges. Az akác által előzönlött és megsemmisített természetszerű maradványerdők (fragmentumok) rekonstrukciója nehézkes (esetenként lehetetlen), az elakácosodott tájak rehabilitációja csak rendkívül nagy ráfordítással, következetes és hosszú munkával biztosítható.

A probléma gyökere, hogy ahol az akác gyökeret ereszt, onnan jóformán nem lehet kiirtani. Sarjadzóképesége, vegetatív szaporodása, valamint a talajban felhalmozódó, legalább fél évszázadig életképesen maradó magja az egyedszintű regeneráción túl a faj kiváló területmegtartó- és területfoglaló-képességét is biztosítja (a visszaszorítás jóformán csak a talajbolygatást kerülő, vegyszeres kezeléssel kombinált módszerekkel lehetséges). A regenerációs lehetőségek beszűkülése minden egyéb probléma mellett talán az egyik legnagyobb gond, hiszen a jelenlegi helyzet bármiféle javítása csak óriási áldozatok árán lehetséges (az akáctól „védett”, viszonylag háborítatlan erdőtömbök területnagysága az országban kevés), ugyanakkor az erdőtelepítésekkel és az akác szubszontán terjedésével az akáckérdés ma egyre nagyobb mértékben – s tegyük hozzá: könnyed lépésekkel – növekszik.

5. AZ „AKÁCKÉRDÉS” JOGI KÖRNYEZETE

5.1. Hatósági rendelkezések

5.1.1. Az erdőterületekre általában vonatkozó szabályok

Az akác erdőterületen való alkalmazásának és megítélésének kereteit általánosságban az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény (röviden Evt.) határozza meg. Ebben a jogszabályban a számunkra releváns joghelyek – a lényegi részek kiemelésével – az alábbiak:

2. § (1) A fenntartható erdőgazdálkodás során a fenntartható használat követelményeinek megfelelően az erdei haszonvételek gyakorlása során törekedni kell az olyan módszerek alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetességét vagy természetszerűségét, termőképességét, felújuló képességét, életképességét, továbbá megfelelően a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi, közjóléti és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezetvédelmi, közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási) célokat szolgáló szerepét és az erdővagyonnal való gazdálkodás lehetőségei a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak.

2. § (2) A fenntartható erdőgazdálkodás során a legfontosabb közérdekű feladat az erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és a védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása, melyek elvégzését az állam megfelelő eszközökkel biztosítja.

7. § (3) Az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdők természetességi állapota az erdőgazdálkodás következtében ne romoljon.

45. § (1) Az erdészeti hatóság megtagadja vagy feltételekhez köti a természetes és természetszerű erdő, valamint a nem erdő művelési ágú védett területek kétszáz méteres körzetében az idegenhonos fajokkal tervezett erdő telepítésére vonatkozó erdőtelepítési-kivitelezési terv jóváhagyását, ha az a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését, vagy védett természeti terület fennmaradását veszélyezteti.

47. § (2) Az erdészeti hatóság a fásítás és a szabad rendelkezésű erdő telepítését megtagadja, vagy feltételekhez köti, a természetes és természetszerű erdő, valamint a nem erdő művelési ágú védett területek kétszáz méteres körzetében, ha a telepítés a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését, vagy védett természeti terület fennmaradását veszélyezteti.

51. § (6) Származék-, természetes és természetszerű erdővel közvetlenül határos erdőben **idegenhonos fajokkal az erdő mesterséges felújítása csak akkor végezhető**, ha az a környező erdők természetességi állapotát nem rontja, nem veszélyezteti.

Az erdőterületekre vonatkozó további, általános szabályozási elemeket a fenti jogszabályhoz kapcsolódó végrehajtási rendeletben – **153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról** (röviden: Vhr.) – találjuk:

1. § (1) E rendelet alkalmazásában: ...

h) **idegenhonos fa- és cserjefaj**: olyan fa-, illetve cserjefaj, amelynek hazai megtelepedése behurcolás vagy betelepítés következménye;

i) **intenzíven terjedő fa- és cserjefaj**: olyan idegenhonos fa-, illetve cserjefaj, amely az adott termőhelyen, a környezetében lévő flóraelemeknél gyorsabban terjed, az őshonos fa- és cserjefajokat növekedésével és térfoglalásával jellemzően kiszorítja; ...

30. § (1) Az erdőfelújítás befejezetté nyilvánításának feltételei a következők: ...

c) az erdő természetességi állapota szempontjából meghatározó idegenhonos, illetve **intenzíven terjedő elegyfajok** – amennyiben azok jelenlétét az erdőterv erdősítési előírása és egyéb rendelkezések egyébként nem zárják ki – a véghasználatra került faállományt alapul véve nem fordulnak elő nagyobb elegyarányban, kivéve, ha erre maga az erdőterv erdősítési előírása biztosít lehetőséget, ...

33. § A befejezett erdősítés felülvizsgálata során az erdészeti hatóság azt vizsgálja meg, hogy a befejezett erdősítés teljes, vagy részterületére vonatkozóan

a) erdőfelújítási kötelezettség keletkezése, vagy

b) a befejezett erdősítés **természetességi állapotának romlása** miatt szükséges-e intézkednie.

34. § (1) A 33. § a) pontja szerinti esetben mérlegelés nélkül, a b) pontja szerinti esetben **ha a befejezett erdősítés természetességi állapota erdőnevelési beavatkozással nem állítható helyre**, az erdészeti hatóság elrendeli az erdősítés megismétlését.

34. § (2) A 33. § b) pontja szerinti esetben, amennyiben a befejezett erdősítés **természetességi állapota erdőnevelési beavatkozással helyreállítható**, az erdészeti hatóság elrendeli a szükséges erdőnevelési feladatokat elvégzését.

45. § (3) Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód esetén fakitermelés csak ...

b) az Evt. 58. §-ában foglalt esetekben, vagy **intenzíven terjedő fajok visszaszorítása** érdekében, erdővédelmi céllal, ... végezhető.

49. § (2) Az erdőnevelések keretében elvégzett fakitermelések során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve **intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására**.

3. sz. melléklet: Az idegenhonos, valamint az intenzíven terjedő fa- és cserjefajok jegyzéke

Ssz.	Magyar név	Latin név
10.	fehér akác*	<i>Robinia pseudoacacia</i>

* Intenzíven terjedő fajok.

A fentiekén túl az akácok létesítésére és fenntartására (nevelővágások, vágáskorok, véghasználatok, felújítás módja, szükséges átalakítások, stb.) vonatkozóan további – már térségi szintre lokalizált, erdőtervezési körzetek szerint megfogalmazott – szempontok jelenhetnek meg az évente megjelenő, a körzeti erdőtervezés szabályait és az elkövetkező erdőtervi periódus erdőgazdálkodási szabályait rögzítő (az Evt. előírásai szerint készülő) ún. **erdőterv-rendeletekben**. Az új Evt. alapján eddig megjelent rendeletek: 96/2011. (X. 17.) VM rendelet, 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet, 60/2013. (VII. 19.) VM rendelet.

5.1.2. A védett természeti területekre vonatkozó szabályok

A védett természeti területekre eső erdők általános kezelési-fenntartási irányelveiről a **természet védelméről szóló 1996. évi LIII. tv.** (röviden: Tvt.) rendelkezik. Ebből a jogszabályból csak az idegenhonos fajokra, illetve azon belül közvetlenül az akácra vonatkozatható részeket emeljük ki:

8. § (4) **Tájjidegen fajok** azok az élő szervezetek, melyek növény- és állatföldrajzi szempontból nem minősülnek őshonosnak, és megtelepedésük, alkalmazkodásuk esetén a hazai életközösségekben a természetes folyamatokat az őshonos fajok rovására károsan módosíthatják.

16. § (1) A mező-, erdő-, nád-, hal-, vadgazdálkodás (a továbbiakban: gazdálkodás) során [az érintett törvényi fejezetben az élőhelyek általános védelméről van szó, tehát ez a kitétel a védett és nem védett területeken egyaránt érvényes! – a szerzők megjegyzése] **biztosítani kell a fenntartható használatot, ami magában foglalja a tartamosságot, a természetkímélő módszerek alkalmazását és a biológiai sokféleség védelmét.**

16. § (2) A gazdálkodást a talajfelszín, a felszíni és felszín alatti formakincs, a természetes élővilág maradandó károsodása, a védett élő szervezetek, életközösségek tömeges pusztulása, biológiai sokféleségük számottevő csökkenése nélkül kell végezni.

16. § (3) Erdő telepítése - ha a termőhelyi adottságok lehetővé teszik - **elsősorban őshonos fajokkal**, természetes elegyarányban, természetkímélő módon történjék.

33. § (3) Védett természeti területen lévő erdőben, a kezelési tervben foglaltakkal összhangban

a) erdőnevelést a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állományszerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával,

b) erdőfelújítást a termőhelynek megfelelő **őshonos fajokkal** és - az (5) bekezdés a) pontja kivételével - természetes felújítási (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) módszerekkel kell végezni.

Védett természeti területen **erdőtelepítés kizárólag őshonos fajokkal**, természetkímélő módon és a termőhely típusra jellemző elegyarányoknak megfelelően végezhető.

33. § (7) Védett természeti területen lévő, **nem őshonos fajokból álló erdőben a természetközeli állapot kialakítására a pótlás, az állománykiegészítés, az erdőszerkezet átalakítása, a fajokcsere, az elegyarány-szabályozás és a monokultúrák felszámolása útján kell törekedni.**

Védett természeti területekre vonatkozóan az akáckérdés kezelésére további konkrét irányelvek és szabályok jelenhetnek meg – ha elkészült és jogszabályi formában kihirdették – a védett természeti területek **természetvédelmi kezelési tervében.**

5.1.3. A Natura 2000 területekre vonatkozó szabályok

Az alapvető Natura 2000 szabályozás hazánkban **az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletben** olvasható. Ez a jogszabály az idegenhonos fajok vonatkozásában konkrétumokkal nem szolgál, általános előírásaiból mindössze annyit lehet levezetni, hogy Natura 2000 területeken tilos olyan tevékenységet vagy beruházást végezni, mely a védelmi célok megvalósítását (konkrét esetekben a jelölés alapjául szolgáló fajok és élőhelytípusok hosszú távú megőrzését) veszélyezteti.

8. § (1) A Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető vagy nem sértő és a Natura 2000 terület jelölésekor jogszerűen, jogerős engedélynek megfelelően folytatott tevékenység korlátozás nélkül folytatható.

8. § (2) A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen tilos engedély nélkül vagy az engedélytől eltérő módon olyan tevékenységet folytatni, illetve olyan beruházást végezni, amely - a 4. § (1) bekezdésére figyelemmel - a terület védelmi céljainak a megvalósítását akadályozza.

További ide kapcsolódó, az akácot érintő, bár nem erdőterületekre vonatkozó jogszabály a **Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet**. Ennek legfontosabb, idevágó joghelyei az alábbiak:

2. § E rendelet alkalmazásában ...

4. **inváziós és termőhely-idegen növényfajok**: a Natura 2000 gyepterületeken előforduló közösségi jelentőségű fajokat, valamint közösségi jelentőségű természetes élőhely-típusokat veszélyeztető, az adott Natura 2000 élőhely természetes társulásának részét nem képező, a melléklet szerinti lágy- és fásszárú növényfajok;

5. § (1) (2) Az **inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell** mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással, ezen a technológián túl egyéb vegyszerhasználat tilos.

Melléklet: A Natura 2000 területeken előforduló közösségi jelentőségű fajokat és élőhelyeket veszélyeztető lágy- és fásszárú inváziós és termőhely-idegen növényfajok

1. Fásszárú inváziós és termőhely-idegen növényfajok:

Magyar név	Tudományos név
akác	<i>Robinia pseudoacacia</i>

5.2. Támogatási jogcímek

Az elmúlt időszakban az idegenhonos fafajok (ezen belül az akác) állományainak kezelését-fenntartását, átalakítását, illetve telepítését érintően számos támogatási lehetőség vált elérhetővé, elsősorban a magánszektor számára. Az akác helyzetének megítéléséhez nagyon röviden – úgy gondoljuk – ezeknek a támogatási jogcímeknek az áttekintésére is szükség van.

139/2009. (X. 22.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről

3. § A szerkezetátalakítási célok megvalósítása érdekében normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi tevékenységek elvégzésére:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás;
 - tarvágást követő szerkezetátalakítás
- fafajcserével,
 - fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel,
 - fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel;
 - állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás.

124/2009. (IX. 24.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdő-környezetvédelmi intézkedésekhez nyújtandó támogatások részletes feltételeiről

1. § A támogatás célja az erdő-környezetvédelmi célprogramokon keresztül

a) a spontán és agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok eltávolításával az őshonos fafajok jelenlegi elterjedési területének megőrzése, bővítése, ...

2. § E rendelet alkalmazásában

1. agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefaj: fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), bálványfa (*Ailanthus altissima*), amerikai (vörös) kőris (*Fraxinus pennsylvanica*), zöld juhar (*Acer negundo*), gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), keskenylevelű ezüstfa (*Eleagnus angustifolia*), kései meggy (*Padus serotina*), nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*), lepényfa (*Gleditsia triacanthos*), közönséges orgona (*Syringa vulgaris*), torzsás ecetfa (*Rhus typhina*), ...

3. § E rendelet alapján az alábbi célprogramokhoz nyújtható támogatás:

a) agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefajok visszaszorítása célprogram, ...

6. § (2) A célprogramok végrehajtása során vegyszer használata csak az alábbi esetekben és feltételekkel engedélyezett:

a) a fásszárú fajok közül a fehér akác (*Robinia pseudo-acacia*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*) és a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) visszaszorítása érdekében kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren - a gyalogakác (*Amorpha fruticosa*) kivételével - kizárólag fainjektálással, ...

15. § (1) A jogosultság feltétele, hogy az Adattár adatai alapján az erdőrészlet

a) minimum 30%-ban tájhoz fajokból áll,

b) felső koronaszintjében maximum 20% elegyarányban lehet jelen agresszíven terjedő, idegenhonos fafaj,

c) minimum 5% elegyarányban agresszíven terjedő, idegenhonos fafajokat tartalmaz,

d) nem határos közvetlenül olyan erdőrészletekkel, ahol a felső szint vagy - erdőtelepítés esetén - a felújítási szint fájfajainak elegyarányát 50%-nál nagyobb mértékben agresszíven terjedő, idegenhonos fafaj alkotja, illetve olyan termőfölddel, ahol ilyen fafajjal végzett erdőtelepítés vagy fásszárú energiaültetvény van,

e) területén a főfafaj vágásérettségi mutatója 10 évnél nagyobb,

f) nem minősül folyamatban lévő erdőfelújításnak, és

g) záródása ártéren kívüli területen több mint 60%, ártéren fekvő területen több mint 80%.

(2) A támogatható terület legalább 1 ha nagyságú teljes erdőrészlet.

(3) A célprogram előírásai:

a) a támogatási időszak alatt az erdőrészletben egy évesnél idősebb, agresszíven terjedő, idegenhonos fa- és cserjefaj egyede nem maradhat,

b) a fahasználatok során a záródás ártéren kívüli területen nem csökkenhet 50% alá, ártéren fekvő területen 70% alá.

(4) A célprogram időtartama 7 év.

(5) A támogatás éves mértéke hektáronként 274 eurónak megfelelő forintösszeg.

88/2007. (VIII. 17.) FVM rendelet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól

3. § (1) E rendelet alapján jogosult mezőgazdasági terület erdősítéséhez normatív, vissza nem térítendő támogatás vehető igénybe az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról szóló 1698/2005/EK tanácsi rendelet (a továbbiakban: tanácsi rendelet) 43. cikk (1) bekezdés a)-c) pontjában foglaltak szerint

a) első kivételhez,

b) az ápolásához, valamint

c) erdőtelepítés miatti jövedelemkiesés pótlásához

az erdőtelepítés helye szerinti erdészeti tájba illeszkedő célállomány telepítésére, melyek az adott erdészeti tájban „Támogatható” vagy „Támogatásra javasolt” minősítésűek (az 1. számú mellékletben „T” és „J” kódokkal kerültek megjelölésre), valamint a telepítéshez kapcsolódóan a 6. § (2) bekezdésében meghatározott kiegészítő intézkedés megvalósítására.

(2) Nem igényelhető támogatás: ...

c) a tervezett erdőtelepítés helye szerinti erdészeti tájban „Nem támogathatónak” minősített célállománytípusra, melyek az 1. számú mellékletben „N” kóddal kerültek megjelölésre; ...

e) NATURA 2000 területeken akác, nemesnyár és fenyő támogatási csoportba tartozó célállományokra;

4. § (1) Az erdőtelepítési első kivétel és az ápolás támogatásának mértékét, valamint a jövedelempótló támogatási időszak hosszát az egyes támogatási csoportokban az 5. melléklet tartalmazza. A támogatási csoportokba tartozó célállománytípusokat az 1. melléklet tartalmazza.

1. sz. melléklet: Célállomány-típusok meghatározása, valamint támogathatóságuk az egyes területeken (példa)

Kód	Céllománytípus	Támogatási csoport	Jöv-pótló időszak	1. Szatmár-Beregi-síkság	2a. Bodrogköz	2b. Rétköz	3. Nyírség	4. Hajdúság	5. Berettyó-Körös-vidék	6. Hortobágy	7. Nagykunság	8. Körös-Maros köze	9. Közép-Tisza-ártér	10. Alsó-Tisza-ártér
4 4	Akác	A	5	N	T	T	T	T	T	T	T	T		N
4 5	Nemes nyáras-akác	A	5	N	T	T	T	T	T	T	T	T	N	N
4 6	Hazai nyáras-akác	A	5	N	T	T	T	T	T	T	T	T	N	N
4 7	Egyéb lomb elegyes-akác	A	5	N	T	T	T	T	T	T	T	T	N	N
4 8	Fenyő elegyes-akác	A	5	N	N	N	N	N	N	J	N	N	N	N

T=támogatható, J=támogatásra javasolt, N=nem támogatható

5. sz. melléklet:

	A	B	C	D	E	F	G
1.	Támogatási csoport	Tölgy és bükk	Egyéb kemény lombos	Egyéb lágy lombos	Akác	Nemes nyár	Fenyő
2.	Jövedelempótló támogatási időszak	Év					
3.		15	15	10	5	5	5
4.	Első kivitel	euró/hektár					
5.	Tíz fokos és ez alatti lejtésű terület	1721	1291	1148	1090	1177	853
6.	Tíz fok feletti lejtésű terület	2065	1549	1378	1308	0	1023
7.	Ápolási költségek	euró/hektár/év					
8.	Tíz fokos és ez alatti lejtésű terület	432	391	369	210	301	262
9.	Tíz fok feletti lejtésű terület	519	469	443	252	0	314

6. AZ „AKÁCKÉRDÉS” KEZELÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

6.1. Az „akáckérdés” kapcsán felmerülő főbb problémák (összegzés)

6.1.1. Természetvédelmi-ökológiai problémák

- Az **akác jelenléte** természetszerű erdőkben, erdőtömbökben az alábbi problémákat okozza: (1) Az erdők szerkezeti és fajösszetétel szerinti átrendeződése, az erdei élőhelyek elszegényítése, elgyomosítása és uniformizálása, az erdők biológiai sokféleségének csökkenése, végső soron az erdei életközösségek „széthullása”, (2) a termőhelyi viszonyok részleges átalakítása, (3) a regeneráció lehetőségének fokozatos csökkenése, táji szinten egy bizonyos területarány felett a regenerációs potenciál drasztikus esése.

- Az **akác** – részben a jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat (rendszeres tisztítások és gyérítések, ezáltal kedvező fény- és konkurencia-viszonyok) által előidézett – **fokozott térfgoglalása** (szubszpontan terjeszkedés) természetszerű erdőkben, erdőtömbökben a következő problémákat generálja: (1) Újabb területek fertőzése, az előző pontban tárgyalt

problémák kiterjesztése, továbbvitele, (2) táji szinten az akácmentes állományok körének szűkülése, fragmentálódása, egyes élőhelyek, illetve növényközösségek eltűnése, (3) a táji szintű regeneráció lehetőségének további csökkenése, illetve lehetetlenné tétele.

- Az **akác fokozott terjesztése** (erdőtelepítések) természetsszerű erdők kialakítására alkalmas termőhelyeken az alábbi problémát jelenti: (1) Újabb területek fertőzése, (2) az őshonos fafajokkal is erdősíthető területek körének szűkítése, (3) természetsszerű állapotú erdőtömbök kialakításának / kialakulásának lehetetlenné tétele.

6.1.2. Erdőgazdálkodási-fatermesztési problémák

- Az **akácok leromlása**, a sokszor sarjztatott akácok fatermesztési tulajdonságainak visszaesése a következő módon hat: (1) A termőhelyek „kihasználatlansága”, (2) a véghasználati korban várható faanyag mennyiségének és minőségének csökkenése, (3) az akácgazdálkodás fatermesztési, illetve gazdaságossági feltételeinek romlása.

6.1.3. Közjóléti problémák

Az elsődleges probléma az akác állományok közjóléti kihasználhatóságának igen alacsony foka, amit az alábbiak szerint lehet részletezni:

- Sivár erdőkép: (1) látványelemekben való szegénység (homogén szerkezet, fajszegénység, kiemelten a látványos, ritka fajok általános hiánya); (2) az „erdőélmény” nyújtásának gyenge hatásfoka (látható, hallható, tapintható, szagolható élményforrásokban való relatív szegénység).

- Rossz bemutathatóság: (1) szúrós (főleg a tuskósarjakon alkalmasint igen veszélyes) párlatövisek; (2) gyomos aljnövényzet, a kifejezetten tápanyagszegény termőhelyek kivételével általában csípős (pl. nagy csalán), szúrós (pl. aszatok), ragadós (pl. ragadós galaj) fajokkal; (3) az esetek többségében zárt (gyakran áthatolhatatlan, átláthatatlan) cserjeszint, benne gyakran szúrós cserjék (pl. galagonya, kökény); (4) az igen jó termőhelyek és a vízmosások kivételével gyenge, a nyári hőségeket alig tompító (néha erősítő) állományklíma. A fenti problémák nem csak sétautak, hanem játszótér, tanösvény, tornapálya, lovas és biciklis utak, kempingek elhelyezésénél, kialakításánál is komoly gátat jelentenek.

További, táji szintű problémák az akácállományok kapcsán:

- A virágzási idő kivételével élményben szegény, egyhangú tájkép; mérsékelt őszi lombszínözödés, színező elegyfák általános hiánya.

- Rövid vágásforduló, ennek következtében (1) relatíve sok vágásterület (amelyek a fenti problémákat fokozottan halmozzák); (2) idős, igazán méretes fák és faállományok hiánya.

Parkerdők, üdülőerdők kialakításánál, illetve átalakításánál jelentkező problémák:

- Az akác rossz társíthatósága (szociabilitása) következtében a megfelelő szín- és térhatást, élményekben való gazdagságot, ismeretátadást biztosító fa- és cserjefajok ültetése, illetve fenntartása lehetetlen.

- A gyors növekedés és az agresszív terjedés miatt a szükséges tájképi elemek (tisztások, kilátást biztosító nyiladékok, szélesebb utak) csak igen nagy költségek árán tarthatók fenn.

6.2. Lehetséges főbb célkitűzések a közelebbi és távolabbi jövőre vonatkozóan

6.2.1. A jelenlegi helyzet további romlásának fékezése, illetve megakadályozása

- Mindennek minimálisan magába kellene foglalnia (1) az akác szubszpontán terjedésének meggátolását, illetve (2) a további akácos erdőtelepítések szabályozott keretek közötti kivitelezését. Ez utóbbi célkitűzés megvalósulása természetesen maga után vonja, hogy az akác által elfoglalt erdőterület az erdőtelepítésekkel nő ugyan, de az új erdők minden esetben olyan termőhelyeken létesülnek, ahol a klíma- és talajadottságok alapján még tolerálható az akác jelenléte, illetve olyan földrajzi helyzetben, ahol az akác jelenléte az érintkező állományok direkt fertőzését nem vonja maga után. A jelenlegi területfoglalás alapján cél kellene hogy legyen továbbá az is, hogy (3) az erdőtelepítések éves mennyiségén belül az akác aránya mind abszolút, mind relatív értelemben csökkenjen, s hogy (4) akár belátható időn (akár 5-15 éven) belül álljon meg az akácosok által elfoglalt terület nagyságának növekedése az országban.

6.2.2. A jelenlegi helyzet javítása

- Lényege az akácállományok egy részének visszaalakítása őshonos lombos állományokká. Mindez sok évtizedre nyúló feladat, melynek során a hangsúlyt elsősorban (1) a kedvező termőhelyi adottságok melletti, meglévő természetesen állományok megőrzését veszélyeztető állományok átalakítására, valamint (2) az őshonos fajok dominanciájával jellemezhető erdőtömbökön belüli szórvány akácoltok felszámolására kellene helyezni.

6.3. Lehetséges (elvi) eszközök az akáckérdés kezelésére

6.3.1. Természetvédelmi-ökológiai problémák kezelése

A) A jövőbeni erdőtelepítések erősen szabályozott keretek közötti végzése

- **Az akác erdőtelepítések visszafogásához alapvetően két lehetséges eszközt találunk. Az egyik (A1) a hatósági eszköz, mellyel bizonyos helyszínekről, illetve termőhelyekről ki kell, illetve a rendelkezésre álló jogi eszközökkel ki is lehet zárni az akácosok létesítését. Ennek jelenlegi alapja részben az Evt. 45. § (1) bekezdése, mely alapján a természetes és természetesen erdő, valamint a nem erdő művelési ágú védett területek kétszáz méteres körzetében az idegenhonos fajokkal tervezett erdő telepítése feltételhez köthető vagy elutasítható. Emellett az erdészeti hatósági döntések alapjául szolgálhat még a termőhelyi viszonyokat elemző fejezetben már említett, a fajokválasztás szakmai alapjait termőhelytípus-változatok szerint rögzítő szakmai anyag (lásd ÁESZ: Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok, 2005).**

- A másik (A2) lehetséges út a benyújtott *erdőtelepítési pályázatok* olyan módon való *pontozása*, hogy az a termőhelyi alapú differenciálásnak (lásd előző pont) is megfeleljen. Emellett az erdőtelepítések támogatási rendszere is elmozdíthatja az erdőtelepítőket az őshonos fajok állományok irányába (lásd: 4.2. fejezet), bár itt figyelembe veendő, hogy az akácos erdőtelepítések eleve gyorsabban és olcsóbban kivitelezhetők, illetve (befejezett erdősítésként) átadhatók. Ezen eszközökkel további – arra nem alkalmas – termőhelyekről is

kiszorítható az akác. E megközelítés is sokat lendíthet a kérdésen, de az elsőként felvetett lehetőség csak akkor tudja betölteni szabályozó szerepét, ha a benyújtott pályázatok forrásigénye meghaladja a rendelkezésre álló keretösszegét.

B) Szubspontán „nőtt” akácok kialakulásának megelőzése

- Az akác szubspontán terjeszkedésének megelőzése csak akkor (lenne) lehetséges, ha a kontrollt a tulajdonos(ok) (birtokhatár esetén a meglévő akácos tulajdonosa) kötelezettségévé tenné valamilyen jogszabályi előírás. A tulajdonos(ok) hanyag hozzáállása esetén költségükre a hatóság rendelhetné el az akác-visszaszorítás elvégzését, s később kezdeményezné a felmerült költségek behajtását. (Egy ilyen típusú szabályozás lehetőségeinek vizsgálata meghaladja e tanulmány kereteit, így erre a továbbiakban nem térünk vissza. (A jelenlegi társadalmi-gazdasági-igazgatási helyzetben a felvetés életszerűsége is erősen kétséges.)

C) Szubspontán „nőtt” akácok jövőbeni kezelése

- Jelen viszonyok között a szubspontán keletkezett erdőket – az Evt. 6. §-ban meghatározott területnagyság felett – az erdőtervezési munkák során felvételezik, így azok bekerülnek az országos erdőállomány-adattár nyilvántartásába, illetve kezelés szempontjából az erdészeti ágazat „látókörébe”. Egy részük átalakítása – megfelelő támogatási rendszer működtetése mellett, illetve a vonatkozó jogszabályok erdészeti igazgatás útján történő érvényesítésével – a későbbiekben, megfelelő támogatási rendszer mellett akár reális célkitűzés is lehet.

D) Az akác mesterséges erdősítésekben való alkalmazásának szabályozása

- Mesterséges erdősítésekkel kapcsolatban az Evt.-ből csak általános irányelveken (lásd például a természetességre vonatkozó kritériumokat) keresztül vezethető le a fafajválasztás kérdése és a jogszabályok (lásd még Vhr.) gyakorlatilag a körzeti erdőtervre (a tervezés során kialakuló szakmai konszenzusra) bízva a fafajválasztást. Az „akáckérdés” kapcsán szerencsésebb lenne, ha közvetlenül, vagy közvetve, de jogszabály mondaná ki, hogy **nem akác fafajú állomány véghasználat / letermelése után akác szaporítóanyag mesterséges erdőfelújításában való alkalmazása tilos.**

E) Természetszerű erdők szubspontán elakácosodásának megakadályozása, a mérsékelten akácelegyes erdőkből az akác kiszorítása

- Az akác agresszív terjeszkedése, természetcszerű erdők belsejébe való benyomulása minden korban, illetve minden faállomány-fejlődési fázisban lehetséges. Az egyes fázisokban más-más eséllyel, más-más eszközökkel lehet az akác terjeszkedésének gátat szabni, illetve a szórványosan vagy kifestésen már megjelent akácot visszaszorítani.

- Következetes munkával meg kell előzni, (E1) hogy az elakácossággal fenyegetett, felújítás előtt, vagy alatt levő természetcszerű állományban az erdőtervezési munka, vagy az erdőtervmódosítások során a **célállománytípus**, illetve az **erdősítés fafaja** akácra változzon. E kritérium „bevasalása” az erdészeti hatóság feladata, az akáckérdés fizikális kezelése az erdőgazdálkodó kötelezettsége kell legyen.

- (E2) Az akác terjeszkedésének visszafogási kötelezettsége már a **folyamatban levő és befejezett erdősítések ápolásánál** is levezethető a célállománytípus-meghatározásból és az erdőtermészetességre vonatkozó jogszabályi kitételből. Az Evt. 7. § (3) bekezdése ugyanis

kimondja, hogy „Az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdők természetességi állapota az erdőgazdálkodás következtében ne romoljon.” Ezen előírás alapján az egyes erdőrészetek a jövőben nem kerülhetnek kedvezőtlenebb természetességi kategóriába (az Evt.7. § (1) bekezdése alapján ezek: természetes erdők, természetszerű erdők, származék erdők, átmeneti erdők, kultúrerdők, faültetvények). Mivel az egyes természetességi kategóriák definiálása jelentős részben az idegenhonos fafajok jelenléti arányához kötött, a kérdéskörrel mind az erdészeti hatóságnak, mind az erdőgazdálkodónak foglalkoznia kell.

- (E3) Az elmondottak alapján logikus következtetés, hogy termőhelynek megfelelő, őshonos fafajokból álló célállomány esetén befejezett erdősítésként nem vehető át olyan erdőrészlet, vagy állományfolt, melyben a korábbi előírásoktól eltérően akác fordul elő (tehát ha az erdőfelújítás során akácprobléma jelentkezett, azt elvileg a befejezés idejére „le kellene tudni”). Emellett a **befejezett erdősítések revíziója** ismételt lehetőséget ad az akác térnyerésének kontrolljára. Már az erdősítés befejezté nyilvánításakor fel kell hívni a figyelmet, ha az egyébként természetszerű fafajösszetétellel rendelkező fiatalos állapotára rövidtávon az akác veszélyt jelenthet.

- (E4) A **befejezett erdősítések revízióját követően** is nehéz kérdés az akác terjeszkedésének „megfogása”. A tisztítások, illetve gyérítések során az erdők lombkoronaszintjébe már felnőtt szórvány akácegyedek kitermelése elsősorban szintén az erdőtermészetességi besorolás alapján követelhető meg. Az akác arányának kontrolljára a körzeti erdőtervezések során felvett leíró adatok adhatnak alapot, a szükséges szabályozás (akár erdőterv-rendelet szinten, akár lokálisan, az adott erdőrészletre vonatkozóan) erre alapozva biztosítható. Ide kívánczó megjegyzés azonban, hogy a cserjeszintbe beszivárgó és ott fényre várva „meglapuló” akác kiszorítása így nem írható elő, merthogy a fafajSOROS leírásban nem jelenik meg. Az állomány alatti fiatal akácok kitermelésekor egyéb probléma is mutatkozik, nevezetesen, hogy a tuskó- és gyökérsarjak az anyaegyednél nagyobb eréllyel fognak megjelenni. Ez utóbbi probléma rendezésére egyetlen lehetőség nyílik: pályázati alapon, a mindenkori **erdészeti célú agrártámogatások** körében rendszeresített támogatás a középkorú-idős természetszerű erdőkben szubszpontán megjelent akácsarjak kiszorítására, kiirtására (illetve tágabb értelemben – figyelemmel az előző pontokban kifejtettekre – általában az akác szubszpontán terjeszkedésének meggátolására).

F) Elegyes akácosokban az őshonos lombos fafajok megtartása, jelenléti arányuk növelése.

- Domb- és hegyvidéki akácosokban sokféle tapasztalható jelenség, hogy az akác mellett kisebb-nagyobb arányban a termőhelyi viszonyoknak megfelelő őshonos lombos fafajok (mezei juhar, cser, kocsánytalan tölgy, madárcseresznye, stb.) is felbukkannak. Ezek a faegyedek a korábbi állományok maradványai (idősebb hagyásfák, facsoportok), a megelőző felújítás során felverődött, vagy mesterséges erdősítésből megmaradt, az állománnyal többé-kevésbé azonos korú fák, a kíméletesebb, toleránsabb erdőfelújítás és erdőnevelés következtében megmaradt fiatal fácskák, vagy az akácos állomány alatt spontán felnőtt magoncok lehetnek. Hektáronkénti darabszámuk (elegyarányuk) akár egy vágásforduló alatt is számottevőre nőhet.

- Az ökológiai értelemben sivár közegben e faegyedek megtartása (teljes körű kímélete) fontos feladat (még akkor is, ha koruk az állomány átlagkoránál jóval alacsonyabb), környezetükben megőrzésük és fejlődésük biztosítása érdekében kell az egyes ápolási és nevelési munkákat végezni.

- Mindez akár hatósági eszközökkel is biztosítható, amennyiben az az erdőterv-rendeletbe bekerül, illetve ha az erdőművelési-fahasználati munkák (ápolások, tisztítás, gyérítések) során az erdészeti hatóság következetesen felhívja erre az erdőgazdálkodó figyelmé. A hatósági munkára az Evt. biológiai sokféleség megőrzésére irányuló irányelvei adhatnak alapot.

G) Elegyetlen akácokba állománykiegészítés címén őshonos lombos fafajok bevitel

- Elvi lehetőség, gyakorlatba ültetése azonban nehézkes, nehezen elképzelhető. Az akácgazdálkodásért lelkesedők nem fognak foglalkozni a kérdéssel, az ökológikus gondolkodás iránt fogékonyak is legfeljebb támogatással mozgósíthatók ebbe az irányba. Mindemellett az őshonos lombos fafajok ilyen módon való bevitelének a hatékonysága is kérdéses. Létjogosultsága legfeljebb **a támogatások körének kiszélesítése** esetén lehetne (pl. tölgyek bevitelével makkal, pionír jellegű fafajok: nyír, rezgő nyár, fehér nyár, mezei juhar, korai juhar, virágos kőris, magas kőris, madárcseresznye, gyertyán, hársak, szilek bevitelével akácok állományok alá).

H) Elegyetlen, vagy közel elegyetlen akácok fafajcserés átalakítása

- Védett természeti területeken kívül kötelezettségként nem nagyon írható elő az erdőgazdálkodók számára, a megoldási lehetőséget a **támogatási-finanszírozási rendszerben** kell keresni. Csak jelentősebb, ún. szerkezet-átalakításra irányuló támogatási összeg (lásd 4.2 fejezet) biztosításával lehet létjogosultsága ennek az útnak. Az erdőgazdálkodó számára a kedvezőtlen termőhelyű, leromlott akácok helyén lehet vonzó, holott ökológiai megfontolásokból a „jobb” termőhelyeken, egyfajta regenerációs program keretében is nagyobb létjogosultságot kellene kapnia. Ez a megközelítés az „akác-kérdés” kezelésének lényeges eszköze lehet, a korábbi támogatási jogcímeiket („erdőszerkezet-átalakítás”) a tapasztalatok szerinti folyamatos korrekciókkal a jövőben is életben kell tartani!

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BALOGH L. – BARTHA D. – BÖLÖNI J. – DOBAY P. – HAVAS T. – KISS J. – KOVÁCS G. – SZABÓ P. – SZMORAD F. – TÍMÁR G. (2005): Javaslat a fehér akác erdőtelepítésekben, erdőfelújításokban való felhasználásának és állomány-átalakításának szabályozására. – Kutatási jelentés, NYME Növénytan Tanszék, Sopron, pp. 107.
- BALOGH L. – KOVÁCS G. – TÍMÁR G. (szerk.) (2005): Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok. – ÁESZ, Budapest.
- BALOGH L. – CSOBOTH I. – KOVÁCS G. – TÍMÁR G. (2006): Az akác termesztésének termőhelyi lehetőségei és korlátai. – Erdészeti Lapok 141(7-8): 230-233.
- DANSZKY I. – MADAS L. (1972): Üdülőerdők. In: DANSZKY I. (szerk.): Erdőművelés I. – Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest, p. 360-388.
- DANSZKY I. (szerk.) (1964): Magyarország erdőgazdasági tájainak erdőfelújítási, erdőtelepítési irányelvei és eljárásai. – Országos Erdészeti Főigazgatóság, Budapest.
- GENCSI L. – VANCSTURA R. (1990): Dendrológia. – Mezőgazda Kiadó, Budapest.
- JÁRÓ Z. (1986): Az egyes termőhelytípus-változatokon alkalmazható célállományok és azok várható növekedése. In: Kódjegyzékek az Erdőtervezési útmutatóhoz. MÉM Erdőrendezési Szolgálat kiadása, Budapest.
- KERESZTESI B. (szerk.) (1965): Akáctermesztés Magyarországon. – Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KERESZTESI B. (szerk.) (1984): Az akác. – Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kódjegyzékek az erdőtervezési útmutatóhoz (1986)
- Országos Erdőállomány Adattár (2004. 01. 01.)
- RÉDEI K. (szerk.) (1997): Az akáctermesztés kézikönyve. – ERTI kiadványa, Budapest.
- WISNOVSZKY K. (szerk.) (2001): Erdőtervezési útmutató kódjegyzéke és mellékletei. – ÁESZ, Budapest.